

Vereniging voor natuur-
en milieueducatie

De Adder

I.V.N.-afdeling

Westerveld

Verschijnt tweemaal per jaar

Jaargang 17 nr. 1

Juni 2009

IVN-Westerveld

Bestuursleden

André van Es	voorzitter
Marjan Bralten	secretaris
Ria Duiven	penningmeester
Meindert Drijfholt	
Jeannette Heun	

Secretariaatsadres:

IVN – afd. Westerveld
Marjan Bralten
06-12 335 145
bralten17@zonnet.nl
www.ivn-westerveld.nl

Werkgroepen

Braakballen
Eekhoorns
Excursies
Korte Cursus
Kraam en promotie
Snuffelclub
Weidevogels
Ringslangen (WRW)

In deze Adder:

Voorwoord	3
Bestuursmededelingen Even voorstellen	4
Activiteiten	5
Exotische planten verergeren hooikoorts	6
Het laokeblad-mysterie	7-8
Vijf jaar paddentrek	9
Ridderzuring	10
Nieuwe toegangspoort Drents-Friese Wold	
De Werkgroep Ringslangen Westerveld—Het einde	11
Lentekriebels	12
De X-factor	13
Begint de Nieuwe Wildernis in Drenthe?	14
De Grote weegbree	
Winterwandeling	15
De smalle weegbree	
Midwinterwandeling	16-17
Zijn er jongeren van het IVN? Ja, WoesteLand	18
Schapezuring	19
Ruige weegbree	
Hertshoornweegbree	
IVN Westerveld groene agenda	20

IVN-Westerveld

Voorwoord

Voorjaar

Voor u ligt de nieuwe Adder van het voorjaar van 2009. Een voorjaar dat gekenmerkt werd door een uitbundige bloei van struiken en bomen. Ook een voorjaar dat aangenaam warm was, hetgeen zorgde voor zwaarmoedige gedachten over klimaatverandering, maar wat ook eigenlijk best heel lekker was.

Sinds de vorige Adder is er weer veel gebeurd: we hebben eindelijk weer een flinke vorstperiode gehad. De activiteiten van IVN-Westerveld zijn goed bezocht: zo was daar de Midwinterwandeling, de Nieuwjaarswandeling in Lhee, de korte cursus Stinzenplanten en natuurlijk de Jaarvergadering in maart.

Ook de excursieprogramma's van de 2 gidsengroepen draaien alweer op volle toeren met veel belangstelling.

Herhaalde oproep: actueel e-mailadres

Ondanks het feit dat deze oproep diverse keren in de Adder en de Nieuwsbrief is gesplaatst, willen wij het nu toch ook deze keer in deze Adder doen: Wij willen graag van alle leden een actueel e-mailadres, zodat wij alle leden eenvoudig via de verzendlijst kunnen informeren. Dat scheelt ons veel tijd, energie en kosten.

Eigenlijk belangrijker is het verzoek om wijzigingen in e-mailadressen ook goed door te geven: te vaak krijgen we foutmeldingen op bestaande e-mailadressen. Dus heeft u een wijziging in e-mailadres: stuur een berichtje naar bralten17@zonnet.nl of bel naar 06-12355145.

Tot slot

Tot slot willen wij u weer veel plezier wensen met het doorlezen van deze Adder. Er is weer een verscheidenheid aan artikelen geproduceerd, die garant staan voor veel leesplezier. Ook hopen wij u te zien op de diverse activiteiten die worden georganiseerd, waaronder de seizoensafsluiting op 26 juni op het landgoed van Roel Tisingh in Ruinen.

Jaarvergadering 11 maart 2009

Op 11 maart werd weer de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering gehouden van IVN-Westerveld, dit keer in de Tippe in Vledder. Aangezien de leden de notulen van vorig jaar en het jaarverslag allemaal van te voren digitaal hadden ontvangen, was iedereen op de hoogte van de gebeurtenissen van het afgelopen jaar. Het jaarverslag bevat naast een overzicht van alle activiteiten van het afgelopen jaar ook een bijdrage van alle werkgroepen, waardoor het een mooi overzicht is. Na het officiële gedeelte volgde een presentatie van fotograaf Jogchum Reitsma, die vertelt over zijn hobby fotografie, waarbij hij gebruik maakt van

DFF - Deep Focus Fusion. Dat is een vorm van macro-fotografie waarbij grote scherptediepte wordt bereikt door veel macro-opnames van hetzelfde object, gemaakt met verschillende voorwerpsafstanden, via een computerprogramma te combineren. Dat levert prachtige resultaten op. Hierdoor ontstaan foto's met scherpe onderwerpen tegen een onscherpe achtergrond.

Nieuw bestuurslid

Tijdens de jaarvergadering werd ons nieuwe bestuurslid aan de leden voorgesteld: Rien Cardol. Wij zijn blij dat hij ons bestuur wil versterken en wensen hem een fijne tijd bij ons. In deze Adder zal hij zichzelf voorstellen.

Districtsdag 19 september 2009

Sinds vorig jaar wordt er jaarlijks een districtsdag gehouden, waaraan alle leden van de IVN-afdelingen van Drenthe meedoen. Na een half uur vergaderen in de morgen wordt de rest van de dag gevuld met interessante bezigheden. IVN-Westerveld is dit jaar gevraagd om het programma voor de districtsdag op 19 september te organiseren. De komende tijd zal een speciale commissie zich buigen over de inhoud, maar het zal ongetwijfeld een prachtige dag worden. Noteer alvast in uw agenda: 19 september.

Even voorstellen: een stadsmens in de natuur

Bestuurslid van IVN Westerveld? Ik als niet-natuurkenner in de gemeente waaruit ik net ben vertrokken; terug naar de stad, nou ja naar Meppel. Het kan vreemd gaan in een mensenleven.

Drie jaar geleden werd ik op m'n 53ste plompverloren communicatiemedewerker bij Staatsbosbeheer. Het was voor mij een nieuwe wereld die ik met de natuurgidsencursus in Friesland een beetje probeerde te doorgronden. Ik koos de Havelterberg als 'adoptiegebied' en als eindwerkstuk schreef ik een persoonlijk getint essay over natuurbeleving. Ter kennisgeving enkele flarden uit dit verhaal, uit mijn leven.

"Als kind zwierf ik uren langs de noordelijke oevers van het Noordzeekanaal. Met het pontje van Snippie voeren we dwars door de hekgolven van slepers en zeeschepen naar de havens aan de stadse kant. Tijdens strenge winters sprongen we van schots op schots, thuis onze natte voeten onder tafel verbergend. En langs de Klaprozenweg naar Amsterdam-Noord klommen we in torenhoge bomen om mee te wiegen op de wind. ..."

Een klein 'natuurrampje' deed zich voor in januari 1960. Een winterstorm sloeg een gat in de dijk en zette ons dorp onder water. Ik woonde noodgedwongen enige tijd in het deftige Heemstede. Ik aardde er slecht, maar heb ook wel mooie herinneringen: de haast voelbare nabijheid van de zee en de leegte van de Haarlemmermeerpolder, waar mijn vader was opgegroeid en waar ik met mijn moeder logeerde in het grote bed op de zolder van de boerderij. ..."

Op mijn elfde verhuisde ik naar de grote stad. Ik was ziek door het verlies van het dorp van mijn jeugd en de angst voor de grote chaotische stad. Maar de nachtmerrie werd een droom. In het Vondelpark beleefde ik de opkomst van provo, kabouters en flowerpower. In het Amsterdamse bos mengden de klanken van Pink Floyd zich met het ruisen van de bomen rond de Vietnamweide. Is het gek dat ik altijd ben blijven aarzelen tussen dorp en stad, natuur en cultuur?

Mijn kennismaking met de Havelterberg negentien jaar geleden viel samen met het eerste bezoek aan wat achttien jaar onze stek op het Drentse platteland zou zijn, de plek waar onze kinderen opgroeiden. Het was een doorde-weekse dag in het najaar en ik herinner me vooral de weldadige rust die het gebied uitstraalde. Die associatie met rust en de verwondering over de schijnbare tijdloosheid van het landschap zal voor mij altijd aan de Havelterberg blijven kleven. Het gebied is me het liefst op stille dagen in de dromerige atmosfeer van de herfst. ..."

De pendel tussen stad en platteland lijkt de rode draad in mijn leven. Ik hou van de rust van de natuur en het landschap, met meer oog voor het geheel dan voor de details, maar ik hou ook van de dynamiek van de stad. En ik denk dat de pendel nog wel even doorslingert, met op dit moment een vleugje stad en een flinke scheut natuur. Daar past het bestuur van IVN Westerveld toch wel in?

Rien Cardol

Activiteiten

Seizoensafsluiting 26 juni

De seizoensafsluiting zal worden gehouden op het landgoed "Boerenbos Tissingh" aan de Postweg bij Ruinen. Aanvang 20.00 uur. Zie artikel hier naast.

Routebeschrijving naar het Landgoed "Boerenbos Tissingh".

Vanaf de Brink in Ruinen linksaf Oosterstraat, Echtenseweg. Bij rotonde tweede weg rechts (Echten) en dan direct links. U bent dan op de Postweg.

Nachtvlinderexcursie 12 juni en 28 augustus

Wie denkt dat nachtvlinders alleen bestaan uit witte motjes in de koplampen van de auto, kan in korte tijd overweldigd worden door de vele vormen, maten en schitterende kleuren. Een nachtelijk Dwingelderveld heeft veel verrassingen in petto. We proberen de nachtvlinders met stropen en lichtbakken te lokken en te bekijken. In tegenstelling tot veel andere excursies zoeken wij de dieren (i.e. nachtvlinders) niet op, maar lokken de insecten naar ons toe.

De nachtvlinderexcursies zijn kosteloos en duren tot ongeveer middernacht. Opgave vooraf is vereist en kan via 0522-472951 of via www.natuurmonumenten.nl.

Landgoed "Boerenbos Tissingh"

In 1986 is in het kader van de toenmalige ruilverkaveling een melkveehouderij bedrijf gestart door de heer Tissingh.

Naast interesse voor het boerenleven was er een sterke drang om dit in harmonie met de omliggende natuur te ontwikkelen.

Vandaar dat er al snel boomwallen, poelen en de eerste officieel aangelegde vleermuisbunker op particulier terrein in Drenthe werden aangelegd met behulp van landschapsbeheer Drenthe.

Al boerende werd in 1996 de stap gezet naar een officieel erkend biologische bedrijfsvoering.

Omdat de interesse voor louter natuurbeheer steeds groter werd is in 2005 een bestemmingsverandering verkregen voor het omzetten naar een nieuw landgoed.

Van de ruim 30 hectare grasland is 22 hectare omgezet naar bos met alle mogelijke verschillende soorten inlandse bomen en struiken plus een aantal exoten zoals tamme kastanje, walnoot en Amerikaanse eik voor extra flair en genot.

Ook is het terrein opengesteld voor publiek met een ruim 3 kilometer lange wandelroute aansluitend op het achterliggende natuurgebied "het Echtenerveld"

Een paar extra grote poelen zorgen voor meer biologische diversiteit.

Vanaf het eerste moment na aanleg werd het nieuw aangelegde landgoed dankbaar overspoeld door velerlei planten en diersoorten.....waaronder een aantal kwetsbare soorten als zonnedauw en orchidee.

Tot op de dag van vandaag gaat deze ontwikkeling door en ik kan al bijna spreken van een tsunami van planten en dieren!

Voor de nabije toekomst zijn er plannen om de aanwezige rechte watergang te veranderen van in een meer meanderende beek met meer waterbuffelring voor een nog dynamischere natuurontwikkeling.

Kortom, hier is nog genoeg te beleven.

26 juni a.s. bent u dan ook van harte welkom op landgoed "boerenbos Tissingh" tijdens de jaarlijkse seizoensafsluiting met een hapje en een drankje, en natuurlijk Henk Barends met een live nachtvlindershow!

Roel Tissingh
Postweg 12
7963 PD Ruinen
tel. 0522-472364
email roelt@rak.org

Exotische planten verergeren hooikoorts

Planten en bomen uit andere landen zoals de olijfboom en de ambrosia verergeren hooikoorts in Nederland. De agressieve allergieverspreiders verlengen daarbij ook het hooikoortsseizoen.

Ambrosia

Dat zegt bioloog Arnold van Vliet van de Universiteit Wageningen. Volgens hem is vooral de uitbreiding van de Noord-Amerikaanse ambrosia een probleem aan het worden. De plant komt steeds meer voor in Nederland.

"Als die zijn wortels in de Nederlandse grond kan planten, betekent dat slecht nieuws voor de hooikoortspatient. De pollen en stuifmeelkorrels van deze plant zijn wereldwijd de belangrijkste veroorzaker van hooikoorts."

Veranderingen in het Nederlandse klimaat zorgen er voor dat exoten als de olijfboom — in Mediterrane gebieden dé veroorzaker van hooikoorts - zich sterk uitbreiden.

De schatting is nu dat een miljoen Nederlanders in meer of mindere mate last heeft van hooikoorts. "De olijfboom wordt steeds meer verkocht bij Nederlandse tuincentra", aldus Van Vliet. Volgens bioloog Van Vliet begint het hooikoortsseizoen, op dit jaar na, veel eerder. "Dit jaar was de winter kouder, maar als we naar de afgelopen twintig jaar kijken hangen de pollen steeds eerder in de lucht." Niet alleen begint het hooikoortsseizoen eerder, door de komst van exoten duurt die ook langer.

Volgens coördinator Wiebe Lammers van het team 'invasieve exoten' - zeg

maar de exotenpolitie -" van het ministerie van landbouw, natuur en voedselkwaliteit (LNV) zorgt de Ambrosia er voor dat het seizoen met twee maanden wordt verlengd. Ook hij ziet dat de agressieve allergieverspreiders oprukken* "De periode augustus tot en met oktober is nu hooikoortsvrij. De ambrosia bloeit heel laat" Bij de 'exotenpolitie*' zijn ze bezig de invoer van de hooikoortsplant - door afspraken te maken met importeurs van vogelzaad - tegen te houden. Maar ondanks dat denkt Lammers dat het al te laat is. Ambrosiazaad 'reist' soms mee met vogelzaad.

"Als de ambrosia eenmaal binnen is, is het lastig hem tegen te houden."

Van Vliet adviseert boeren en mensen die de ambrosia in de grond zien staan om ze direct uit de grond te trekken en te vernietigen.

Bas van Sluis

Bron: Dagblad van het Noorden, 4 april 2009

Zodra de grond wat rijker wordt, maakt de schapenzuring plaats voor de veldzuring (*Rumex acetosa*). Het is een wat forsere plant, die in de voorzomer na het geel van de paardebloemen de graslanden en bermnen rood kleurt. Het toevoegsel "acetosa" verwijst naar het Latijnse woord voor azijn vanwege de zure smaak van stengels en blad. In het Drents heet ze daarom "zoerblad"; kinderen mochten er vroeger graag op kauwen. Ze is rijk aan vitamine C, werd ook wel in de keuken (zuringsoep) en in de huisapotheek (bij diaree en ingewandstoornissen) gebruikt.

Het laokeblad-mysterie

Eigenlijk gaat dit stuk gewoon over onkruid, want meer is het niet: het laokeblad. Toch verkeert zij op dit moment in hogere kringen. Ze is namelijk - samen met de duusternis- bevorderd tot het symbool voor de cultuur in de gemeente Westerveld. Voor deze gelegenheid wordt haar van alles toegedicht: ze zou een wereldburger zijn, die zich overal thuis voelt, ze zou een "helende werking" hebben, ze zou staan niet alleen voor cultuur, maar ook voor al het groen en het agrarische karakter van Westerveld. Het is wel duidelijk: een hele PR-machine is de laatste tijd op het laokeblad losgelaten. Het is ook niet niks, als je een jaar lang dé Culturele Gemeente van de provincie Drenthe bent.

Terwijl kunstenaars van diverse pluimage elkaar verdringen voor hun "moment of fame" in 2009, blijft het laokeblad zelf bescheiden op de achtergrond. In een speciale gemeentelijke krant vol projecten over uiteenlopende zaken als met stoelen, volkoren, nieuwe tekens, zomerzinnen en blaasmeziek, komt alles en iedereen in woord en beeld prominent voor het voetlicht. Alleen het laokeblad komt er behoorlijk bekaaid af. Hoogste tijd dus, dat de ware hoofdrolspeelster van dit Westerveldse culturele jaar de eer krijgt, die haar toekomt.

*En dan begint meteen al het mysterie. Want welke Drentse plant mag zich nu eigenlijk als laokeblad vereerd voelen: de **grote weegbree**, steeds vertrappt en weer herrijzend óf de **ridderzuring**, onverteerbaar en onuitroeibaar? De organisatoren houden het op het eerste en beroepen zich daarbij op het grote*

*Drentse woordenboek van Kocks. Daar in wordt inderdaad het laokeblad als grote weegbree vertaald. Maar er zit een addertje onder het gras. Want in datzelfde woordenboek gaat de eerste keuze naar de ridderzuring als meest gangbare vertaling, zeker hier in zuidwest Drenthe. Het Dwingels woordenboek van Reinder Smit vermeldt bij het laokeblad dan ook alleen maar: "ridderzuring (*Rumex obtusifolius*)". En zolang het maabeleid in de Westerveldse bermen blijft bestaan uit klepel en dus verruigen, zal het visitekaartje van onze gemeente voorlopig toch echt wel de ridderzuring zijn.*

Maar omdat de zuring én de weegbree ons even lief zijn en we niemand te kort willen doen, kiezen we in deze Adder dus voor een portret van beide plantensoorten.

De Weegbree

De grote weegbree hoort tot de plantenfamilie met de wetenschappelijke naam **Plantago**, wat verwijst naar het woord "planta". Volgens het Latijnse woordenboek betekent dit "plat" of "vlak", met samenstellingen als in "planta pedis" (het vlak van de voet = voetzool). Daarmee is het een heel toepasselijke naam voor de weegbreefamilie, m.n. voor de *Plantago major* met haar grote platte bladeren. Weegbree is een algemeen voorkomende plant met een weinig opvallende bloeiwijze en sterk generfde bladeren, die vanuit een rozet omhoog komen. Die rozet beschermt de groeipunten zo goed, dat ze zich ook op zwaar betreden plekken op of direct naast paden

en wegen kan handhaven. Ze wringt zich met haar wortels in de kleinste spleetjes en vormt daar een oppervlakkig maar dicht stelsel. De bloemen staan in een aar en laten zich door de wind bestuiven. De wand van de zaden kan bij vochtig weer sterk verslijmen. Daardoor blijven ze gemakkelijk plakken aan vacht, schoenen of banden en kunnen ze zich overal verspreiden. In de volksgeneeskunst speelde de weegbree vroeger een grote rol; niet helemaal ten onrechte want bij chemisch onderzoek zijn inmiddels m.n. in de smalle weegbree antibacteriële stoffen aangetroffen. Het sap uit de bladeren werd gebruikt tegen jeuk, insectenbeten, zweertjes en andere huidirritaties. Een extract uit blad van de smalle weegbree mengde men met honing tot een hoestsiroop. Wanneer je het slijm uit de zaden in melk oploste, had je een medicijn tegen buikloop.

De *Plantago*-familie kent verschillende soorten: de bekende **grote weegbree** en **smalle weegbree** en daarnaast de minder bekende **ruige weegbree**, **hertshoornweegbree** en **zeeweegbree**.

De Zuring

De **ridderzuring** is net als de andere zuringsoorten botanisch ondergebracht bij de zeer grote familie van Duizendknopen, waartoe ook uiteenlopende plantensoorten als boekweit, rabarber, perzikkruid, adderwortel worden gerekend. Wat de meeste planten uit deze familie gemeen hebben, is de opgaande stengels, de sterk ontwikkelde stengelknopen (hoewel het er

---

Bloem (herschappen)

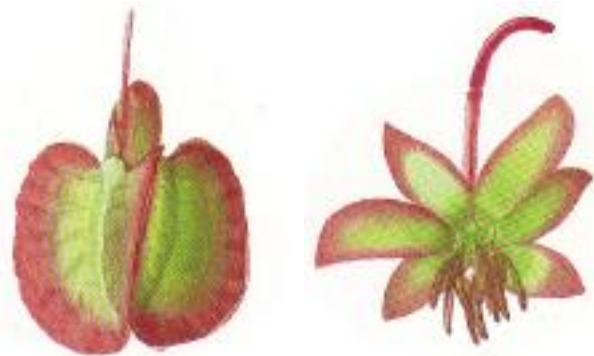
*natuur is voor tevreden en legen
trouwens, wat is natuur nog in dit land
getekend, ingepolderd, aangeplant
wildroosters en asfaltwandelwegen*

*als groenvoorziening landelijk gelegen
geschapen voor toerist en recreant
parkeerplaats in het bos op loopafstand
voor eigentijds klimaatneutraal bewegen*

*de wildernis ligt in 't ontwerp verborgen
het bos gesnoeid, de heide afgeplagd
met gaas en draad omwikkeld reserlaat
aan tafel op een vroege voorjaarsmorgen
heb ik wat men natuur noemt overdacht
en was ik Bloem aan de Zuidbargerstraat.*

Gezienus Omvlee

echt geen duizend zijn), de aarvormige bloeiwijze en de stevige zaadjes. Deze vormen in najaar een welkome voedselbron voor zaadetende vogels als kneutjes en ringmussen. Vooral de boekweit was vroeger belangrijk als volksvoedsel. De zaden werden gekookt tot een dikke pap of (nu nog) gemalen tot pannekoekmeel. Met name de zuring was met haar frizure smaak al in de tijd van de Romeinen een geliefde plant voor gebruik in de keuken. Sindsdien staat ze bekend onder haar Latijnse naam *Rumex*, zo genoemd om haar lansvormige bladeren. De *Rumex*-familie kent vele ondersoorten. Zo is er naast de **ridderzuring** o.a. de **schapezuring**, de **veldzuring** en de **waterzuring**. De ridderzuring vormt nogal eens bastaarden met de ook algemene **krulzuring** (*Rumex crispus*). Deze plant is net zo fors en heeft een zelfde bloeiwijze, maar haar bladeren zijn smaller, bochtig en gekroesd.

Veldzuring.

Links: mannelijke bloem

Rechts: vrouwelijke bloem

Het zijn allemaal overblijvende planten met een sterke penwortel of wortelstok. Vanuit een bladrozet groeien de bloeistengels omhoog met enkele lange smalle bladeren en in top een pluim van kleine onaanzienlijke bloemetjes. Alleen wie heel goed kijkt, zal zien, dat zowel de veldzuring als de schapezuring tweehuizig zijn. Er zijn dus twee verschillende planten: eentje draagt de vrouwelijke bloemen en na goed zoeken kun je vaak ook wel eentje met mannelijke bloemen vinden.

De meeste zuringsoorten bevatten een flinke dosis oxaalzuur (net als rabarber en spinazie). Ze worden dan ook terecht door het vee gemeden, want dit zuur onttrekt bij veel gebruik vooral bij herkauwers kalk aan het lichaam en is daardoor slecht voor het beenderstelsel. Hoewel het oxaalzuur eigenlijk bedoeld is als bescherming tegen insecten, is niet altijd even effectief. De bladeren zitten soms vol gaatjes door

vraat van de larven van het zuringhaantje, (een prachtig metallic groen kevertje), die zich niks van al het oxaalzuur aantrekken. Enkele prachtige vlinders zijn zelfs helemaal verslingerd aan de zuring als waardplant. De kleine vuurvlinder en het morgenrood zetten hun eitjes af op veld- en schapezuring. De zeer bedreigde grote vuurvlinder in de moerasgebieden van de Wieden en de Weerribben is helemaal afhankelijk van de waterzuring.

plant en cultuur

Wie de boeken erop naslaat, ziet dat de zuring en weegbree net als zo vele andere planten al eeuwen lang stevig zijn verankerd in onze cultuur. Ze werden gebruikt als voedsel of als geneeskruid met een kennis, die we nu vaak allang zijn vergeten. Ze werden vereerd om hun symboliek, gevreesd om hun mogelijke giftige dan wel geneeskrachtige werking of verguisd als lastig onkruid. Zo leven ze voort in allerlei volksverhalen en le-

ten te zijn geportretteerd, vaak niet als gewoon maar een versiering, maar met een duidelijke symbolische functie. Zo is de weegbree nog al eens te vinden op de panelen van van Eyck. En de bekende stier van Paulus Potter blijkt te midden van de ridder- en krulzuring te staan. In die zin past de keuze van de Westerveldse cultuurcommissie in een lange traditie. Sterker nog: zeker voor het laokeblad is al eeuwen lang ieder jaar weer opnieuw een cultureel jaar.

DP 2009

Afbeeldingen:

- *Nederlandse Ecologische Flora Bronnen:*
- *Atlas van de Drentse Flora, 1999*
- *Chemisch-ecologische Flora, 1996*
- *Nederlandse Ecologische Flora, 1985*
- *Vlinders, rupsen en hun waardplanten, 2003*
- *Planten en hun naam, 1970*
- *Langs 's heren wegen, 1979*

gendes. Als je bij oude schilderijen en wandtapijten uit de Middeleeuwen even verder kijkt dan de afgebeelde personen, blijken er ook talloze plan-

Vijf jaar paddentrek

Henk de Vries en Diet Prinsen

Hoe het begon...

Je hoeft geen lid van de WRW te zijn om ieder voorjaar weer te schrikken van het grote aantal doodgereden padden tijdens hun trek over de Westerveldse wegen. Toen de WRW jaren geleden de verschillende risicoplekken inventariseerde, bleek vooral op de ten Darperweg ter hoogte van Dierenarts Glas jaarlijks een massaslachting plaats te vinden. In 2004 werd een officieel verzoek bij de Provincie Drenthe ingediend om hier maatregelen te treffen.

En het moet gezegd: binnen een jaar, net op tijd vóór de paddentrek van 2005, stond er met het nodige kunst- en vliegwerk een scherm aan de noordzijde van de ten Darperweg, tussen Glas en Park Midzomer om de padden vanuit de Stroeten richting de visvijver op te vangen. Het was niet meer dan een tijdelijke noodmaatregel en zo was het ook bedoeld. Want de planning was toen om bij de aanleg van de nieuwe woonwijk Kalterbroeken op termijn dit wegvak opnieuw in te richten. Omdat de weg daar de ecologische verbindingzone tussen Berkenheuvel en het Ooster- en Westersand kruist, werd in de reconstructieplannen ook een faunapassage opgenomen. Voor het zover was, zouden de overstekende dieren zich moeten behelpen met een rioolbuis en een duiker om aan de overkant te komen. Slechts twee onderdoorgangen op zo'n grote afstand was voor padden een niet te nemen obstakel.

In afwachting van een definitieve oplossing heeft de WRW samen met een groep vrijwilligers uit Diever en verre omstreken de zorg voor de pad-

den op zich genomen. Al meteen het eerste jaar bleek naast een tekort aan onderdoorgangen een tweede manco. Het scherm was veel te kort en te hoog, zodat er aan weerszijden nog altijd vele

verkeersslachtoffers vielen. Het werkterrein werd toen provisorisch uitgebreid met kippengaas. Zelfs dat is niet afdoende en nog steeds weten een aantal behendige padden over het gaas heen te klimmen.

Vijf jaar paddentrek....

In de afgelopen vijf jaar zijn er heel wat padden door onze handen gegaan. Enkele cijfers bewijzen dit:

In 2005 werden **2096** amfibieën gevonden tijdens hun pogingen de weg over te steken. Daarvan zijn 185 vooral padden doodgereden, omdat ze de voorzieningen wisten te omzeilen.

In 2006 ging het om **2040** amfibieën (gewone pad, bruine kikker, heikikker, groene kikker, kleine salamander, kamsalamander), hiervan kwamen 250 dieren om.

In 2007 werden **1366** amfibieën geteld met 118 doden. In werkelijkheid zijn er veel meer dieren gepasseerd (geschat op ruim 2500), omdat ze ook via de nieuw gegraven slenk vanuit de Stroeten rechtstreeks de duiker konden intrekken.

In 2008 was het aantal getelde dieren beperkt tot 487 exemplaren met toch nog 74 slachtoffers. In dat jaar zijn om de belasting bij amfibieën en vrijwilligers te verminderen alleen emmers geplaatst achter het gaas. De dieren, die via het scherm trokken, hebben zelf hun weg moeten vinden.

Padden in 2009 ....

Het was een teleurstellend paddenjaar. Door het te koude en schrale weer verliep landelijk de paddentrek uiterst moeizaam, sommige werkgroepen hebben nog niet de helft van het te verwachten aantal kunnen overzetten. Ravon acht het goed mogelijk dat een deel van de populatie de voortplanting dit jaar zal overslaan.

Bij ons was het niet anders. Hoewel

we van 1 maart tot 20 april (!) de emmers hebben gecontroleerd, hebben we slechts 304 padden, 24 bruine kikkers, 35 groene kikkers en 2 kleine watersalamanders geteld. Het werkelijke aantal zal zeker hoger liggen, omdat de dieren, die rechtstreeks via de slenk en de duiker zijn getrokken, ook nog moeten worden meegerekend. Toch is de trek bijzonder klein geweest, zeker als je bedenkt, dat we dit jaar i.t.t. vorig jaar wél emmers achter het scherm hebben geplaatst. En juist daar is geen enkele amfibie aangetroffen, terwijl er niet minder dan 112 dode padden/kikkers werden gevonden op het weggedeelte buiten het gaas. Dat is bijzonder verontrustend en een bewijs, dat het scherm eerder een obstakel dan een reddingsmiddel is.

Hoe nu verder ....

Na vijf jaar paddentrek te hebben begeleid is het wel duidelijk, dat de huidige opstelling aan de ten Darperweg absoluut niet volstaat. Het houten scherm is te kort en veel te hoog. Het belemmert daardoor de oriëntatie van de padden op hun trekrichting en dwingt ze zo een route te kiezen, die voorbij het scherm rechtstreeks de weg op leidt. Bovendien blokkeert het de terugtocht vanuit het voortplantingswater.

Dit scherm zou moeten worden vervangen door een systeem van (kunststof) geleidingswanden van maximaal 60 cm hoog aan weerszijden van de ten Darperweg. Er zijn er minimaal 5 onderdoorgangen nodig, liefst in de vorm grote buizen, die onder de weg door kunnen worden gespoten

Toen we in 2005 de begeleiding van de paddentrek op ons namen, was meteen ook al aangekondigd, dat dit een tijdelijk project zou zijn. In de tussentijd zou de provincie Drenthe zich

kunnen bezinnen op definitieve maatregelen. Met de opheffing van de WRW komt ook een eind aan het vrijwilligerswerk langs de ten Darperweg. We rekenen erop, dat de Provincie haar beloften nakomt en de paden de bescherming biedt, die ze verdienen. De kennis en ervaring met faunapassages is de laatste jaren sterk uitgebreid, dus ook voor de ten Darperweg is een goede oplossing voor handen.

De ridderzuring (*Rumex obtusifolius*)

is een forse ruigteplant met een lange sterk vertakte penwortel en een flinke dosis zaden, die hun kiemkracht vele jaren behouden. De plant zelf is onverwoestbaar, zolang ze niet letterlijk met wortel en tak is uitgeroeid, zal ze steeds weer opnieuw uitlopen. Daar komt nog bij, dat het vee er met een

grote boog omheen loopt. Deze plant is dus bepaald niet de lieveling van boer en tuinder. Ze kiemt op opengevoelde voedselrijke plekken en kan daar bijna manshoog uitgroeien. Het begin is een eenvoudige bladrozet, waaruit een lange taaie stengel opkomt. De bloemetjes zijn grauw en onopvallend en staan in trosjes langs de stengel. En mocht iemand daar na al deze negatieve opmerkingen nog oog voor hebben: na de bloei kleurt de stengel mooi diep rood-bruin. De zuid-Drentse naam voor ridderzuring is Laokeblad, verwijzend naar de grootte van de bladeren (laoken = laken). Met deze benaming wordt in andere Drentse streken ook wel de grote weegbree bedoeld. De naam ridderzuring verwijst mogelijk naar de schild- en zwaard-vorm van blad en bloeistengel. Een andere verklaring komt uit oude volksverhalen, waarin ridders hun wapenen met ridderzuring bestreken om ze onverslaanbaar te maken.

Nieuwe toegangspoort Drents-Friese Wold

In Westerveld heten de oude vertrouwde VVV-kantoren tegenwoordig Toeristische Informatiepunten. Het TIP in Diever –op de drempel van Nationaal Park het Drents-Friese Wold– krijgt een groen tintje. Martine van den Ende hanteert namens Staatsbosbeheer de kwast. De Adder stelde haar een paar vragen.

Wat gaat er veranderen?

“Staatsbosbeheer krijgt een permanente rol in het TIP in Diever. Naast toeristische informatie is er straks ook natuurinformatie te krijgen. Bezoekers treffen achter de balie zowel medewerkers van het TIP als van Staatsbosbeheer. We gaan aan de slag met een nieuwe expositie en we gaan activiteiten buiten organiseren, zoals excursies. Maar we denken ook aan een kabouterpad en andere natuureducatieve activiteiten. Kortom: een bezoekerscentrum in het klein.”

Wat is de relatie met het Nationaal Park?

“Ik zie het informatiecentrum in de toekomst als een tweede, zuidelijke poort van het Nationaal Park. Mensen krijgen er naast informatie over activiteiten en logeeradressen ook informatie over de natuur in het Drents-Friese Wold. We hopen natuurlijk dat we bezoekers enthousiast kunnen

maken om het Nationaal Park ook echt te gaan verkennen.”

Met allemaal beroepskrachten?

“Zeker niet. Het informatiecentrum is van maandag tot en met zaterdag van 10.00 tot 16.00 uur open. Ik ben op zoek naar vrijwilligers die een dag(deel) achter de balie willen staan als gastheer of gastvrouw van Staatsbosbeheer. Liefst mensen die enthousiast zijn voor de natuur en dat willen uitdragen. Ook voor andere klussen, zoals het realiseren van het kabouterpad en de expositie, hoop ik straks een beroep te kunnen doen op vrijwilligers. Van het IVN misschien?”

Vrijwilligers gezocht!

Kortom: naast onze natuurgidsen die al een belangrijke rol spelen in het Nationaal Park, is er nu ook behoefte aan ‘groene vrijwilligers’ voor het TIP in Diever. Om informatie te geven en om activiteiten te organiseren. Wie meer wil weten over vrijwilligerswerk bij het nieuwe informatiecentrum, kan terecht bij Martine van den Ende, tel. 0516-464020 of 06-13512534.

Na tien jaar zich te hebben ingezet voor de belangen van de reptielen en amfibieën in Westerveld heeft de Werkgroep Ringslangen Westerveld besloten haar activiteiten te beëindigen. Ooit begonnen met het opzetten en controleren van broedhopen voor ringslangen hadden we onze focus de laatste tijd al meer en meer verlegd naar kleinschalig beheerswerk, waar mn. de herpetofauna van kon profiteren. Inmiddels zijn er in het natuurbeheer en inventarisaties in de natuurrijke omgeving van Westerveld meerdere vrijwilligersgroepen werkzaam, waarin ook de WRW-leden actief zijn of kunnen worden. En omdat het aantal vrijwilligers toch beperkt is en het vaak dezelfde mensen zijn, die in al die groepen meewerken, leek het ons beter om de krachten gaan te bundelen.

Een belangrijk onderdeel van onze doelstelling was vooral ook het creëren van misschien niet eens sympathie maar dan in ieder geval wel enig begrip voor de belangen van (ring)slangen, kikkers en padden. We waren menigmaal aanwezig met een voorlichtingskraam op diverse evenementen en zochten met veel succes de publiciteit in kranten, radio en tv als het ging om bv. de problemen rond de paddentrek. Dat dit door de burgers van Westerveld werd opgepikt, blijkt wel uit de vele vragen en meldingen, die ons via onze vermelding in de gemeentegids van

Westerveld bereikten.

groeïend begrip, zelfs bij onze huisdieren?

Minstens even belangrijk was het werk achter de schermen: het creëren van draagvlak bij bestuurders en wegbeheerders voor het oplossen van knelpunten voor fauna en verkeer op wegen in onze gemeente. We kunnen daarbij met enige tevredenheid terugkijken op de afgelopen tien jaar.

Een greep uit de behaalde resultaten:

- *invulling van de Huenderweg (Doldersum / Wateren): voorheen sneuvelden op het wegvak over de heide veel adders en ringslangen. Door aanpassingen in de vorm van schermen en onderdoorgangen behoort dit gelukkig tot het verleden. Maar niet alle knelpunten zijn daar opgelost. Met name op het geasfalteerde deel van*

het wegvak vinden nog steeds vele tientallen reptielen de dood en ook de das heeft het er moeilijk. Gelukkig zijn deze problemen bekend en worden op termijn oplossingen verwacht.

- *fauna-knelpuntenkaart van Westerveld: de gemeente Westerveld heeft i.s.m. de WRW en Grontmij een knelpuntenkaart samengesteld. Op deze kaart staan 75 knelpunten van verkeer en fauna. Stelselmatig werkt de gemeente deze knelpunten uit en zo wordt het aantal problemen hier elk jaar kleiner.*
- *padden-overzetacties: al vijf jaar lang zetten vrijwilligers in het vroege voorjaar padden en andere amfibieën over op de ten Darperweg ter hoogte de woonwijk Kalterbroeken in Diever. De provincie Drenthe heeft de weg voorlopig deels voorzien van een faunageleiding, maar dit is onvoldoende. Helaas is de toegezegd fase 2 van de wegaanpassing tot nu toe uitgebleven. De overzetacties van de WRW waren bedoeld als een tijdelijke noodmaatregel in afwachting van een definitieve oplossing en zullen met de opheffing van de WRW worden stop gezet. Het is voor vrijwilligers niet verantwoord om langer dan strikt noodzakelijk op deze drukke 80 km-weg bij nacht en ontij met padden en andere amfibieën in de weer te zijn. Dat betekent, dat als de provincie de toegezegde fase 2 niet tot uitvoering heeft gebracht, in 2010 op dit wegvak opnieuw duizenden amfibieën de dood zullen vinden onder de banden van auto's. Wij rekenen erop, dat de Provincie Drenthe het komende jaar een passende en definitieve oplossing weet te vinden voor de faunapassages op de ten Darperweg.*

Met de opheffing van de WRW blijven de slangen, hagedissen, salamanders, padden en kikkers in Westerveld gelukkig niet geheel verweesd achter. André Donker als ex-voorzitter zal zijn kennis natuurlijk blijven inzetten, waar het nodig is. Voor adviezen en ondersteuning bij alle mogelijke problemen kan in het vervolg een beroep gedaan worden op Edo van Uchelen in Vledder. Hij is actief binnen de RAVON (Reptielen-Amfibieën-Vissen-Onderzoek-Nederland) en de WARD (Werkgroep Amfibieën en Reptielen Drenthe). Daarnaast heeft hij een eigen ecologisch adviesbureau, waarmee hij de adviesfunctie van de WRW naar (overheids-)instanties en particulieren over neemt.

Edo is te vinden via www.ecomed.nl of info@vanUchelenecologischadvies.nl.

Bron illustratie: Vroege vogels

Lentekriebels

Ieder voorjaar kijk je reikhalzend uit naar bijzonderheden in de natuur die zich afspelen rond je huis en in het landschap. Welke kleine vogels gaan in je tuin nestelen? Welke weidevogels gaan zich weer vestigen in het beekdal, op de essen of op de heide?

Ekster

Dit voorjaar hebben twee eksters achter ons huis weer bezit genomen van een nest in een zomereik waarin ze vorig jaar met succes aan hun voortplanting hebben gedaan. Alvorens ze bezit konden nemen van het nest moesten ze een gevecht leveren met twee zwarte kraaien die probeerden het nest te kraken. Het was een schitterend gezicht te zien hoe de eksters hun territorium met succes verdedigden en de kraaien uiteindelijk hun nederlaag accepteerden.

Tot onze verbazing kozen nog twee eksters, zonder bouwvergunning, achter ons huis een zomereik uit als verblijfplaats. In acht dagen tijd voltooiden zij het nest. Het is interessant te zien hoe zij het fundament van het nest met grote dikke takken aanleggen. Naar mate de bouw van het nest vordert zie je dat de twijgjes die ze aanslepen dunner worden zodat ze het dak van het nest mooi rond gevormd kan worden. De bodem van het inwendige van het nest wordt gemaakt van paardenharen, wol van schapen, mos en droge grassprietten. Is het nest klaar dan legt vrouw ekster er afhankelijk van haar conditie soms wel tien eieren in. Na een paar weken worden de eksterkinderen geboren. Dan begint het fourageren door de ouders en het geklaag van de mensen dat de eksters op hun rooftocht in de omgeving de kleine tuinvogels bedreigen.

De prachtige zwart-witte zeer intelli-

gente vogel wordt dan door menigeen verwenst.

Vroeger nestelden de eksters vooral in het buitengebied. Doordat erop gejaagd werd kozen de eksters voor een veilige plaats die ze vonden in de dor-

pen en steden. Hier mag immers niet gejaagd worden. De ekster is slachtoffer geworden van het menselijk handelen! Men zal er begrip voor moeten hebben dat de ekster soms enige overlast veroorzaakt!

Het geluid van de weidevogels dat in het verleden massaal klonk in het voorjaar is in verschillende gebieden aan het verdwijnen. Het aantal kieviten neemt elk jaar verder af. De grutto, tureluur, wulp, watersnip, veldleeuwrik en de graspieper komen nog sporadisch voor in onze omgeving. Het concert dat al deze weidevogels vroeger in het voorjaar deden klinken wordt vooral gemist door de ouderen. Onze jeugd ervaart dit immers niet omdat ze er niet mee geconfronteerd worden.

De oorzaken van het verdwijnen van de weidevogels zijn talrijk. Het begon met de ontwikkelingen in de landbouw. Door schaalvergroting, mechani-

satie en automatisering werd het de boeren bijna onmogelijk gemaakt om de weidevogel te beschermen. De samenwerking tussen de boeren en de weidevogelbeschermers die in de negentiger jaren van de vorige eeuw tot stand kwam moest er toe leiden dat de weidevogels zich blijvend kunnen handhaven in het landschap. Helaas lukt dat op enkele uitzonderingen na niet. Dat de georganiseerde weidevogelbescherming mislukt valt mede te wijten aan de toename van predatoren, zoals zwarte kraai, vos, bunzing, wezel, hermelijn, steenmarter, reiger, ooievaar, etc.etc. Ook deze dieren verdienen een plaats in onze natuur, alleen is het jammer dat er geen natuurlijke bedreigers zijn die zorgen voor een zodanig evenwicht dat alle dieren zich kunnen handhaven. Uiteindelijk zal de mens moeten worden ingeschakeld om via onsympathieke methoden een regulering toe te passen waarbij een zodanig evenwicht ontstaat dat er plaats is voor alle dieren. Ik weet dat mijn visie niet strookt met die van sommige andere mensen die verkondigen dat je de natuur het zelf moet laten regelen. De praktijk heeft ons inmiddels geleerd dat dit tot catastrofale gevolgen heeft geleid voor sommige dieren.. . .

Aan de rand van een es stond een forse Ridderzuring. In de duisternis manifesteerden de afgestorven bloeistengels zich als schimmige schlemielen. Ik genoot van dit schouwspel. Een passerende voorbijganger merkte op: "wat kan Lóakeblad bij maneschijn toch mooi zijn".

Jan Arends.

Wulp

Jarenlang waren we tevreden met een jaarlijkse Miss-verkiezing, waarbij alles wat vrouw en vooral jong, blond en langbenig was kwam langs paraderen met als grootste verdienste het met charme dragen van een badpak of avondjurk. Er was een Miss Holland, desnoods Miss Universe, maar dan had je het ook wel zo'n beetje gehad. Tegenwoordig is het een soort nationaal spel geworden: een tv-niemandallemetje met daarna een vloedgolf van sms-jes en alweer een "star was born". Idols, X-factors, Next Top Models, Dancing al of niet op het ijs, zingend, schrijvend, dichtend, desnoods vloekend, tierend, boerend of met vertoon van ander wangedrag: iedereen kan wel ergens een topper in zijn.

Niet alleen mensen, maar ook dieren worden nu in de strijd geworpen. Website worden er vol gepend door paardenmeisjes, die hun paard nomineren voor de verkiezing van "het Paard van het Jaar". En de uitslag van het "huisdier van het jaar 2009" is nu al bekend: de Jack Russell Barney, die met ware heldenmoed al blaffend zijn baasje redde!

En na de huisdieren is er natuurlijk ook een markt voor de verkiezingen in het "wilde" dierenrijk. Wie deed er deze winter van achter het vensterglas niet mee met de "Nationale Tuinvogel Top Tien"? Geen enkele garantie was er, dat de tellers een koolmees van een pimpelmees of een huismus van een ringmus konden onderscheiden. Daar ging het ook helemaal niet om. Toch werden de cijfers met veel bombarie gepubliceerd, alsof ze echt iets vertellen over de vogelstand in Nederland. Terwijl ook hier alleen maar de brutaaltjes betreft, met de X-factor dat ze zich heerlijk laten vol volstoppen met onze goede gaven. Wie zo van vogelhuis naar voederplank vliegt, wordt desnoods driedubbel doorgegeven. Maar wie schuw is of niet gesteld is op al die vetbollen en pindanetjes wordt mooi niet meegeteld.

Net zo'n flauwekul is de verkiezing, die het tijdschrift Grasduinen samen met de Zoogdierbescherming onlangs organiseerde. Tot het officieel populairste zoogdier van Nederland werd benoemd, hoe kan het ook anders, de eekhoorn. En zijn X-factor? Die ligt net als bij de ouderwetse Missverkiezingen geheel en al in het uiterlijk..... "hij heeft zo'n leuke pluimstaart". En - citaat uit het bijhorende persbericht-

"zijn imago van spaarzaam beestje, dat voorraden aanlegt voor de winter, doet het kennelijk goed in deze tijden van crisis"! Dat hij naast zijn liefvallige uiterlijk ook roofdieren-trekjes heeft en graag een vogelnestje plundert, wordt hem voor het gemak maar even vergeven. Dit in tegenstelling tot de bunzing en de wezel, ook mooie beestjes om te zien maar toch de slechts scorende dieren in de Zoogdier-Top-Tien.

Helemaal in de mode is de uitverkiezing van "het jaar van...". Zo is 2009 nu al het jaar van de Sterrenkunde, van het Gebed, van het Visdiefje, van de Creativiteit en Innovatie en van Darwin, om maar een greep uit het aanbod te doen. Bij zoveel keuze kan de Zoogdierbescherming natuurlijk niet achterblijven, dus is dit jaar ook uitgeroepen tot het "Jaar van de Egel". Dat is een dier met zeker een X-factor, hij scoorde na de eekhoorn zelfs als 2^e op de ranglijst van de Zoogdier-Top-Tien. Dat heeft hem tot nu toe weinig geholpen. De meeste mensen kennen hem zo langzamerhand vooral als een hopeloos hoopje midden op de weg. Het is zelfs de vraag of hij niet op de Rode Lijst van bedreigde dieren moet komen. Om daarvoor de nodige gegevens

te verzamelen is voor dit Egeljaar een E-team opgericht van forensen uit heel Nederland, die op hun vaste route de verkeersslachtoffers tellen. Maar daarnaast zijn ook losse waarnemingen van dode en liefst levende egels meer dan welkom. Voor informatie en voor het doorgeven van egels is er de site www.jaarvandeegel.nl. De campagne Jaar van de Egel zal zijn hoogtepunt hebben tijdens het derde weekend van september, wanneer voor het eerst het Egelweekend wordt gehouden. Er zijn diverse activiteiten, waar de egel centraal staat en dan wordt de 'grootste egeltelling ooit' gehouden.

En voor het echte heel serieuze werk is er het meerjarige project Zoogdieratlas.nl. Per provincie worden de komende tijd alle mogelijke waarnemingen van wilde zoogdieren met of zonder X-factor in kaart gebracht. Uiteindelijk moeten alle gegevens worden gebundeld tot een alomvattende digitale landelijke zoogdieratlas en tenslotte tot een gedrukte versie. Ook voor dit project is de hulp van iedereen nodig. Alle waarnemingen van muis tot molshoop kunnen worden ingevoerd via www.zoogdieratlas.nl. De Drentse bijdrage is inmiddels al van start gegaan met als coördinator Simone Vos van Landschapsbeheer Drenthe. Zij verzorgt ook een speciale Drentse Nieuwsbrief te ontvangen via een mail of telefoontje naar s.vos@lbdrenthe.nl of 0592-333766.

DP

Begint de Nieuwe Wildernis in Drenthe?

Onlangs was ik betrokken bij de teruggave van een stukje natuur aan de natuur. Een haast sacrale gebeurtenis in ons bomvolle landje waar ieder snippertje groen een nuttige functie heeft. Nuttig voor mensen wel te verstaan. Natuur voor de natuur: bestaat dat nog?

Kinderen van de Prins Willem Alexander school uit Eext begroeven op 22 april op landgoed Heidehof een kistje met een verklaring en de coördinaten van een aantal natuurgebiedjes in Drenthe. De eigenaren van de gebiedjes, samen goed voor nu 115 hectare, beloven in de verklaring de terreintjes vanaf nu met rust te laten. Er gaat geen hek omheen, maar beheerders komen er niet meer in en hopelijk laten ook anderen de stukjes natuur met rust.

Het is een idee van natuurfilosoof Matthijs Schouten, hoogleraar in Wageningen en medewerker van Staatsbosbeheer. Bij het vertrek van gedeputeerde Ali Edelenbosch lanceerde hij de gedachte voor het eerst. Het Drentse Landschap, Staatsbosbeheer en Drents Particulier Grondgebied pakten de handschoen op.

Op de website www.wildernis.nu legt Schouten uit waarom hij het initiatief belangrijk vindt. "Het zou goed zijn als we in Nederland enkele natuurterreinen zouden aanwijzen waaruit we ons als mens terugtrekken. Zelfs geen natuurbeheerder of bioloog betreedt ze nog. Het hoeven geen grote gebie-

den te zijn, maar ik kan me voorstellen dat zulke vrijplaatsen voor de natuur sterk tot de verbeelding gaan spreken. Het worden plekken die ons er voortdurend aan herinneren dat we de natuur niet bezitten. Het worden plaatsen die uitdrukking geven aan een gevoel van partnerschap met de natuur. Het worden oorden van respect."

Op 22 april waren circa vijftig mensen getuige van de plechtigheid. Onder hen ook Prinses Irene die het initiatief haar koninklijke zege gaf.

Op de discussiewebsite ontmoet het idee intussen niet alleen waardering. Er is ook hoon voor de initiatiefnemers. Voor wildernis moeten we maar naar Canada of Brazilië. "Hou toch op met die onzin en ga iets nuttigs doen." Het is in ieder geval een boeiende discussie en alleen dat maakt het initiatief al waardevol. Doe mee en kijk ook eens op www.wildernis.nu!

Trouwens: ook ik Westerveld liggen enkele stukjes wildernis!

Rien Cardol

De grote weegbree (Plantago major)

is een overblijvende plant, ook al verliest ze haar blad in de winter. Het is een cultuurvolger, die letterlijk in de voetstappen van de mens trad. Ze hoort oorspronkelijk thuis in Europa en noord en centraal Azië, maar haar zaden hebben zich met de ontdekkingsreizigers en andere pioniers over de hele wereld verspreid. De Indianen in Noord Amerika noemden haar heel toepasselijk "white man's footprint". Ook staat ze bekend als "Soldier's Herb" (soldatenkruid), ze werd op het slagveld gebruikt als bloedstollend middel bij schotwonden. Ze heeft grote ronde bladeren met dikke taaie nerven en heet in het Drents dan ook "Viefaoderblad" of "Trekkeblad". Dat laatste verwijst naar een kinderspelletje van vroeger: als je het blad tussen twee handen uiteen trok of een stuk van de stengel afbrak en je telde het aantal nerven, dat te voorschijn kwam, kon je voorspellen, hoeveel kinderen je later zou krijgen. De bladeren komen uit een rozet en liggen plat op de grond of staan schuin omhoog. Uit de stevige rechtopstaande steel komt een bloeiaartje met onaanzienlijke wittige bloemetjes als een rattestaart omhoog. Grote weegbree groeit het liefst op plekken met een verdichte bodem, in wegbermen of tussen de straatstenen, op braakliggende terreinen en

ook in akkerlanden, speciaal in graanakkers en dan vooral in de bandensporen. Daarmee is het een echte tredplant: volgens een oud volksverhaal was ze ooit een jong meisje dat tevergeefs langs de weg op haar vrijer heeft staan wachten.

Winterwandeling

Op zondagmiddag 11 januari j.l verzamelde zich 25 IVN-ers op de parkeerplaats van Hotel De Borken te Lhee voor een wandeling in en rond Lhee.

Na een welkomstwoord van André van Es gingen wij o.l.v. Diet Prinsen en Henk Barendsen op pad. Diet vertelde onderweg iets over het ontstaan van het dorp Lhee.

We passeerden een gekanaliseerd beekje dat uitmondde in het Helveen, begroeid met Zwarte Elzen. Oorspronkelijk was het Helveen een moeras.

Via De Brink van Lhee gingen wij het Staatsbos in. Een prachtig beukenbos met bijna geen ondergroei. Dat was onze eerste kennismaking met het bos waar de Boomklever, Boomkruiper en een Bonte Specht hun aanwezigheid lieten blijken. Albert Henkel vertelde ons dat vlakbij de ingang van het bos vroeger een bron is geweest. Wij zagen de relict er nog van. Deze bron werd vroeger met kwelwater gevuld. Een inwoner van Lhee vertelde dat toen hij nog kind was, zij vroeger de bron smeekten om het water weer te laten stromen. Dat deden zij met de volgende woorden: "Bron, Bron geef ons water".

Henk Barendsen en Albert Henkel hielpen ons bij het opfrissen van onze bomenkennis. Onder meer de volgende bomen kregen tijdens de wandeling aandacht: Grove Den, Sitaspar, Doug-

las, Fijn Spar, Edelspar / Zilverspar, Hemlock, Amerikaanse Eik, Zomereik.

Het Staatsbos is in de twintigste eeuw ingeplant op de heuvels, die in het verleden door zandverstuivingen zijn ontstaan. Op sommige plaatsen komt de keileem aan de oppervlakte te voorschijn.

Heuvel op heuvel af! Albert Henckel leidde ons langs een oude dode boom waarin veel spechtengaten zaten. Ook lag hier een dode boom met prachtige paddestoeltjes met ondermeer elvenbankjes.

Ook werden wij opmerkzaam gemaakt op een Beukenboom waarin een Bonte Specht drie ronde gaten had gebeiteld. En we zagen een ovaal gat in een beuk, gemaakt door een Zwarte Specht. Dat maakte duidelijk dat er in de Staatsbossen van Dwingeloo veel Zwarte Spechten zijn.

Onderweg werden wij attent gemaakt op de Brede Stekelvaren, die het gehele jaar rond groen blijft. Deze Brede Stekelvaren heeft op de stengel stekels die niet prikken.

Op het eind, aan de rand van het bos, groeien veel Vlierbomen. Op sommige Vlierbomen groeit de Judasoor. Een prachtig bruin paddestoeltje met de vorm van een oor.

Wandelend achter de Oosteres van Lhee zagen we aan een tak van een

Zomereik honingraten hangen. Gesuggereerd werd dat die van de Bosbij afkomstig zouden zijn? Echter, het zou ook een onsnapte bijenzwerm kunnen zijn, die zich in deze Zomereik had gevestigd.

Om ongeveer 15.30 uur keerden wij terug bij Hotel De Borken, waar we getrakteerd werden op verse koffie met een heerlijk plak krentenbrood. Zittend rond het gezellige haardvuur werd nog even nagepraat over deze mooie wandeling. Diet, Henk en Albert bedankt.

Deelnemer, Jan Arends.

De *smalle weegbree* (*Plantago lanceolata*)

groeit wat verderop in de berm, op rustige plekken tussen het plaveisel en op grazige plaatsen, desnoods tussen wat hogere vegetatie. Ze heeft zelf ook hoog opgaande smalle bladeren, vandaar haar Drentse naam "haezeoren". Ook de Latijnse toevoeging lanceolata slaat op haar lans-vormige bladeren. Het is een plant uit de gematigde streken van Europa en west Azië, maar is een kosmopoliet geworden. Ze is heel algemeen en groeit overal, maar heeft een hekel aan te zure grond en een al te sterke betreding. De bloeiwijze is wat decoratiever dan die van de grote weegbree: de frêle witte bloempjes steken helder af tegen de donkere aar. Ze dragen redelijk wat stuifmeel en worden dan ook druk bezocht door insecten, m.n. zweefvliegen. Maar voor de echte bestuiving is ook de smalle weegbree vooral

Midwinterwandeling
29 december 2008

Foto's
Jan Fré Boven
Alice de Boer—Slingerland

Zijn er jongeren van het IVN? Ja, WoesteLand!

Het IVN vergrijst, dat is een uitroep die vaak gehoord wordt. Misschien klopt het wel, maar er blijkt ook een jongerenafdeling te bestaan die dat tegen gaat! Als aparte afdeling zijn ze niet gebonden aan een plaats, en daardoor vallen ze soms ook niet zo op. Maar ze zijn er wel, als landelijke afdeling, georganiseerd voor en door jongeren tussen de 12 en de 30.

WoesteLand, de jongeren van het IVN, noemen ze zichzelf. Misschien heeft u er al eens van gehoord, maar misschien ook wel niet. Daarom stellen wij onszelf via uw afdelingsblad voor, zodat alle IVN leden deze 'verborgen' jongeren leren kennen.

WoesteLand - wat gebeurt er allemaal?

WoesteLand organiseert activiteiten voor en door jongeren, voornamelijk kampen en werkweekeinden. Bij al deze (mini)vakanties staat de beleving van en de educatie rondom natuur en milieu voorop. Daarom vind alles ook plaats middenin de natuur.

De educatie vindt tijdens de activiteit niet plaats tijdens een suffe voordracht of een prachtige powerpoint presentatie door een begeleider. In plaats daarvan wordt de educatie op allemaal subtiele manieren door het kamp heen gebracht: we leven een week met zo min mogelijk energie, we bouwen een zonnecel, of we werken de plaatselijke waterproblematiek uit in een schimmenspel. Lekker zelf bezig zijn is veel leuker, veel intenser, en zo wordt de educatie meteen tastbaar en toepasbaar in het dagelijkse leven.

Eén van de belangrijkste bezigheden is het doen van natuurbeheerswerk, dat doen we tijdens iedere activiteit. Overdag werken we middenin de natuur waarin we 's nachts slapen. Zo wordt je je pas echt bewust van het belang en de schoonheid van een gebied. Vaak steken of zagen we boompjes, maar ook baggeren we in sloten of hooien we drassige grasvelden. Wat voor werk het ook is, het is altijd erg leuk om te doen.

Al deze activiteiten worden georganiseerd en begeleid door WoesteLanders die zelf ook mee zijn geweest, en daardoor precies weten hoe het is. Kampen duren meestal 6 dagen, behalve in het buitenland, dan zijn het er 10. Er moet daar immers wel wat tijd te spenderen zijn. Werkweekeindjes duren van vrijdagavond tot zondagmiddag, net lang genoeg om tussen alle dagelijkse dingen door een vakantiegevoel te geven.

De meeste activiteiten vinden plaats in Nederland, want Nederland is mooi! Deze zomer gaan we bijvoorbeeld naar een Noord-Brabants heide en vennen-gebied, een Nijmeegse biooerderij, en misschien zitten we ook in Zeeland en

het Drents-Friese woud. Verder fietsen we de grens over naar de vallei van de Zwarte Beek in België, en brengt de bus ons naar Ierland.

Wie gaan er allemaal mee op zo'n kamp?

Mensen komen uit het hele land; van Limburg tot Groningen en Zeeland tot Noord-Holland. Van het platteland, uit de grote stad, uit de kleine stad, eigenlijk komen WoesteLanders overal vandaan. Er is echter een ding waarin iedere WoesteLander overeen komt: hij/zij is tussen de 12 en 30 jaar oud. Op kamp zit soms iedereen samen, maar vaker worden er leeftijdscategorieën gemaakt.

Nieuwsgierig geworden? Kijk op onze website (www.woesteland.nl), bestel de speciale 'folder' via woesteland@ivn.nl, of ga gewoon een keertje mee! Bent u helaas te oud om nog mee te mogen, maak dan de jongeren in uw omgeving enthousiast. Heeft u tenslotte nog vragen over WoesteLand, stuur gerust een mailtje naar info@woesteland.nl.

Wie weet tot ziens!

Groetjes namens WoesteLand,

Naomi Nederlof (naomi@woesteland.nl)

en Jaap van Netten (jaap@woesteland.nl)

Een echte Drentse plant is de **schapezuring** (*Rumex acetocella*). Ze ontleent haar naam aan de vorm van haar blad. Dat draagt op de grens van steel en blad aan weerszijden twee gekrulde slippen, die veel lijken op (schapen)horens. Ze lijkt oppervlakkig wel op de veldzuring, is wat ieler in groei en bloei. Ze heeft sterke taaie wortelstokken en gedijt het best op kale, droge, zure grond. Ze is dus te vinden in schrale graslanden, heidevelden en zandverstuivingen.

De **ruige weegbree** (*Plantago media*) lijkt erg op de grote weegbree, groeit ook in een rozet, maar heeft kortgesteelde bladeren. De bloemetjes lijken meer op de smalle weegbree en hebben mooie en geurige lila helmdraden. Het is een plant van kalkrijke gronden en komt dus in Drenthe niet of nauwelijks voor.

De **hertshoornweegbree** (*Plantago coronopus*) heeft ook echte weegbreebloemen, maar daarbij sterk geveerde bladeren. Zij groeit het liefst op de grens van zoet en zout, van droog en nat, dus aan de voet van duinen of op de kwelders. De laatste tijd heeft ze zich ook gevestigd langs verschillende snelwegen, waar 's winters veel pekkel wordt gestrooid. In Drenthe is ze gesignaleerd o.a. langs de A28 rond Assen, de N34 bij Zuidlaren en de N381 (Emmen-Drachten) bij Hoogersmilde.

IVN Westerveld groene agenda

Juni 2009

12	22.30 u.	Nachtvlinderexcursie	Bezoekerscentrum	DV	IVN
14	13.00 u.	Wandeleexcursie	Doldersummerveld	DFW	IVN
20	07.30 u.-14.00 u.	Grauwe Kiekendief	Dollardpolder		VU
26	20.00 u.	Seizoensafsluiting	Postweg 12, Ruinen		IVN

Juli 2009

26	14.00 u.	Familiewandeling	Hoekenbrink	DFW	IVN
----	----------	------------------	-------------	-----	-----

Augustus 2009

2	14.00 u.	Familiewandeling	Hoekenbrink	DFW	IVN
26	14.00 u.-15.30 u.	Bloeiende heide	Hoekenbrink	DFW	IVN
28	21.00 u.	Nachtvlinderexcursie	Schuur SBB.	Lhee	IVN

September 2009

4	20.00 u.-21.30 u.	Lezing Vleermuizen	Boshuis / Bezoekerscentrum Appelscha	DFW	IVN
11	19.30 u.-21.00 u.	Excursie Vleermuizen	Begraafplaats Diever	DFW	IVN

Oktober 2009

24	18.30 u.	Nacht van de nacht	Bezoekerscentrum	DV	IVN
----	----------	--------------------	------------------	----	-----

In deze agenda zijn alleen de activiteiten opgenomen waar IVN Westerveld bij betrokken is.

Ook Natuurwerkgroep Diever, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Het Drents Landschap organiseren groene activiteiten.

HDL = Het Drents Landschap

SBB = Staatsbosbeheer

DFW = Nationaal Park Drents-Friese Wold

DV = Nationaal Park Dwingelderveld

WRW = Werkgroep Ringslangen Westerveld

(secr. Diet Prinsen: 0521-598332)

WARD = Werkgroep Amfibieën en Reptielen Drenthe

NWG = Natuurwerkgroep Diever

Met de **Natuurwerkgroep Diever e. o.** hebben we afgesproken hun activiteiten hier ook te publiceren. (Diverse IVN-ers zijn ook lid van de Natuurwerkgroep. Niet leden zijn ook welkom, al vraagt de Natuurwerkgroep soms een kleine bijdrage).

Tijdens de opmaak van deze Adder waren nog niet alle activiteiten bekend. De gegevens staan ook op internet: <http://home.hetnet.nl/~nijlaan/NWGprogramma/agenda.htm>

Ook Vogelwacht Uffelte e.o. heeft een activiteiten programma. Informatie hierover is verkrijgbaar via het secretariaat:

Parkkamp 26, 7971 AM Havelte, tel. (0521) 341640

Website: www.vogelwachtuffelte.nl

